

IZBORI POD LUPOM

IZVEŠTAJ O USLOVIMA U
KOJIMA SE SPROVODE IZBORI
U SRBIJI 2022. GODINE

Izveštaj o uslovima u kojima se sprovode izbori u Srbiji
2022. godine

Platforma *Tri slobode*

31. mart 2022.

UVOD.....	3
PRIPREME ZA IZBORE.....	4
KANDIDOVANJE I BIRAČKI SPISAK.....	5
NASILJE U KAMPANJI.....	6
OPSTRUKCIJE KAMPANJA OPOZICIONIH LISTA	7
KUPOVINA GLASOVA, UCENE I PRITISCI NA BIRAČE.....	8
MEDIJSKA ZASTUPLJENOST POLITIČKIH OPCIJA	10
FINANSIRANJE KAMPANJE.....	11
RAD INSTITUCIJA U KAMPANJI	12
IZBORNA KAMPANJA I LJUDSKA PRAVA - SLOBODE IZRAŽAVANJA, UDRUŽIVANJA I OKUPLJANJA.....	14
IZBORNA KAMPANJA I LJUDSKA PRAVA - STANJE LJUDSKIH PRAVA U SRBIJI I ODNOS POLITIČKIH ČINILACA PREMA LJUDSKIM PRAVIMA.....	16
SPISAK IZVORA.....	18

UVOD

Izborni uslovi u Srbiji konstantno se pogoršavaju iz izbora u izbore od 2012. godine i dolaska na vlast Srpske napredne stranke. Organizacije civilnog društva redovno su upozoravale na brojne zloupotrebe javnih resursa koje su se povećavale tokom svakog izbornog ciklusa. Takođe su rasli nasilje nad političkim protivnicima, zastrašivanja i pretnje na dan izbora, ucene i gušenje slobodnih medija. Preporuke OSCE i domaćih posmatračkih organizacija gotovo su iste za poslednjih nekoliko izbornih ciklusa, a vlast ne čini ništa da ih primeni. Štaviše, implementacija zakona i drugih pravnih akata je sve lošija, što se uklapa u opšti trend slabljenja vladavine prava i demokratije u Srbiji. Organizacije civilnog društva, okupljene oko platforme Tri slobode, koordinirale su međusobni rad tokom predizborne kampanje i ustanovile veliki broj nepravilnosti i zloupotreba koje ozbiljno dovode u pitanje regularnost izbora u Srbiji. Nepravilnosti se uočavaju u svakom segmentu izbornog procesa, od načina izmene izbornog zakonodavstva, preko kandidovanja, biračkog spiska, rada tela za sprovođenje i monitoring izbora, zatim predstavljanja političkih opcija u medijima, verbalnog i fizičkog nasilja nad predstavnicima opozicije, pa do brojnih modela pritisaka, ucena i kupovine glasova od strane vladajućih stranaka, uključujući i grubu zloupotrebu javnih resursa i institucija. Pred vama je sumarni izveštaj o uočenim nepravilnostima tokom izbornog procesa, a detaljniji izveštaji nalaze se na linkovima koji su priloženi na kraju ovog izveštaja. U izveštaju su korišćeni prikupljeni podaci i izrađeni materijali od strane sledećih organizacija civilnog društva: CRTA, Građanske inicijative, Transparentnost Srbija, Birodi, Nezavisnog udruženja novinara Srbije, Inicijative mladih za ljudska prava i Akademije ženskog liderstva.

PRIPREME ZA IZBORE

Izborni zakoni izmenjeni su samo dva meseca pre održavanja izbora 2022, što nije dobra praksa i unosi dodatnu konfuziju u izborni proces. Ionako loše organizovana izborna administracija sada je dobila još jedan – srednji nivo – koji će nesumnjivo uneti dodatnu zabunu u sprovođenje izbora i uticati da ionako slabo poverenje građana u ceo proces još više oslabi. Civilno društvo upozorilo je da izmene zakona ne rešavaju nijedan suštinski problem, štaviše, neke od izmena su korak unazad. Najspornija je odredba kojom se zabranjuje ulaganje prigovora građanima koji su videli nepravilnost, već prigovor mora da dođe od osobe kojoj je neko pravo uskraćeno. Na ovaj način smanjen je dosadašnji stepen zaštite biračkog prava. OCD su takođe upozorile da osnovni problem nikada nije bio u zakonima, već u njihovom sprovođenju, kao i u neradu institucija koje bi trebalo da se bave izborima – od Republičke izborne komisije, Regulatornog tela za elektronske medije, Agencije za borbu protiv korupcije, pa do tužilaštava.

CRTA je monitorisala i period pre samog raspisivanja izbora i zaključila da je bio obeležen izraženom zloupotrebom institucija i javnih resursa u korist vladajuće stranke i predsednika Vučića. U tome su učestvovala gotovo sve institucije, počevši od jednostranačkog parlamenta čiji poslanici su redovno sprovodili političku hajku protiv opozicionih političara, slobodnih medija, civilnog društva i kritičara režima koristeći za to skupštinsku govornicu. CRTA u svom zaključku navodi da su “institucije zakonodavne i izvršne vlasti i predsednika Republike, kao i najuticajnije mediji u zemlji bili u kontinuitetu kanal za stvaranje prednosti vladajuće većine i građenje kulta ličnosti Aleksandra Vučića”. Za zloupotrebu su korišćena i budžetska sredstva, pa je tako više od 3,000,000 ljudi u periodu pred samu kampanju primilo neki vid novčane pomoći od države koju je redovno najavljuvao Aleksandar Vučić i predstavljao kao poklon vlasti građanima Srbije, čime je učvršćivan klijentelistički odnos između vlasti i građana i korumpirano biračko telo.

KANDIDOVANJE I BIRAČKI SPISAK

Kao što je navedeno, svaki segment izbornog procesa obeležile su nepravilnosti i zloupotrebe. Prilikom prikupljanja potpisa uočene su brojne nelogičnosti koje navode na sumnju o zloupotrebama. Najproblematičnije je bilo sakupljanje potpisa za vladajuću, Srpsku naprednu stranku, koje je obavljano tokom državnog praznika i noću. Ni za jednu drugu stranu javni ili opštinski beležnici nisu radili u ovakvim, krajnje vanrednim uslovima. Sa druge strane, primećeno je da su opštinski overitelji navodno overavali veliki broj potpisa onim strankama koje su na vlasti u toj opštini, pa je tako koalicija SPS-JS sakupila natprosečno mnogo potpisa u Jagodini gde su na vlasti, a koalicija Dveri – POKS u Novom Sadu, gde je na vlasti POKS u koaliciji sa SNS-om. Listu ekstremnih desničara iz pokreta Levijatan, prijavljenu kao manjinsku listu ruske nacionalne manjine, RIK je prvo odbio, ali je morao naknadno da ih prihvati nakon odluke Upravnog suda. Oni su predali veliki broj potpisa navodno overenih od strane opštine Novi Beograd. Međutim, ova opština saopštila je da nije uopšte overavala potpise za ovu listu, da osoba koja se potpisala kao overivač ne radi u opštini Novi Beograd i da je korišćen stari pečat koji bi trebalo da je davno uništen. Organizacije civilnog društva pozvale su tužilaštvo da reaguje i da otvori istragu, posebno što niko nije odgovarao za više od 7,000 potpisa falsifikovanih na sličan način na izborima 2016. godine. Izborni spisak još uvek je veoma neažuran i svaki put izaziva sumnje u moguće manipulacije. Ovoga puta, posebno u Beogradu, pojavio se veliki broj poziva za glasanje osobama za koje vlasnici stanova tvrde da nikada tu nisu živele i da ih ne poznaju. CRTA je pozvala Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu da hitno razjasni sve prijavljene slučajeve kako se ne bi dalje urušavalo poverenje u izborni proces. Umesto razjašnjenja, ministarstvo je javno saopštilo da je sve u redu i da su svi građani legalno prijavljeni, što je samo dodatno probudilo sumnju u regularnost biračkog spiska.

NASILJE U KAMPANJI

Nastavljen je i trend porasta nasilja nad predstavnicima opozicije. Aktivista opozicione grupe građana u Kuli, Rade Obradović, fizički je napadnut 26. februara od strane supruga funkcionerke Ministarstva za državnu upravu i članice SNS-a. Napad je usledio nakon što je Obradović na svom profilu podelio rezultate istraživanja novinara iz VOICE-a o malverzacijama dotične funkcionerke. Slučaj je prijavljen policiji. Kandidatkinja za odbornicu lokalne opozicione koalicije u Smederevskoj Palanci prijavila je mobing kom je izložena u javnom preduzeću Vodovod u kom je zaposlena, od trenutka kada je pristala da bude kandidatkinja. I doktorka u domu zdravlja Gornji Milanovac, inače opoziciona političarka, izložena je maltretiranju i prijavama nakon što je obelodanila kako rukovodstvo ustanove primorava zaposlene da učestvuju u aktivnostima SNS-a. Aktivisti koalicije Ujedinjeni za Srbiju napadnuti su fizički od strane pristalica SNS-a 27. marta u Boleču kod Grocke, a jedan od njih zadobio je lakše telesne povrede. Istoga dana napadnuti su fizički i opozicioni aktivisti u Grdelici kod Leskovca i u Smederevskoj Palanci.

OPSTRUKCIJE KAMPANJA OPOZICIONIH LISTA

Opozicione partije saopštile su da je Gradska uprava u Subotici 9. marta zabranila postavljanje štanda koaliciji Ujedinjeni za Srbiju uz pozivanje na protivepidemijske mere donete zbog pandemije COVID-19. U Smederevskoj Palanci, opštinska izborna komisija prekinula je rad u trenutku kada su prethodno najavljeni predstavnici opozicione koalicije došli da predaju liste. Na ovaj način komisija je pokušala da utiče na raspored mesta na biračkom listiću, što su opozicioni predstavnici sprečili ostajanjem u zgradi komisije celu noć, sve dok im lista nije primljena. Opozicionoj koaliciji u Vršcu je 8. marta je onemogućeno da koriste već zakazanu salu mesne zajednice, jer je predsednica mesne zajednice zaključala salu. Slično se desilo 7. marta u Kikindi gde je istoj koaliciji takođe otkazana prethodno zakazana sala. Pozorište u Vranju odbilo je da izda salu opoziciji uz obrazloženje da su svi termini zauzeti zbog proba. Kandidatu opozicione koalicije za gradonačelnika Beograda, Vladeti Jankoviću, otkazan je prethodno zakupljen prostor privatnog hotela Zira, samo 12 sati pre početka skupa uz obrazloženje da će prethodni skup trajati duže nego što je predviđeno. Janković je izjavio da je ovo šesti put u toku kampanje da im se otkazuje prostor u Beogradu. Grupu aktivista iz borskih sela Krivelj i Slatina koji su krenuli na protest koalicije Moramo u Beogradu 19. marta, zaustavila je policija na ulasku na auto-put i poslala im vozilo na vanredni tehnički pregled čime su onemogućeni da prisustvuju skupu.

KUPOVINA GLASOVA, UCENE I PRITISCI NA BIRAČE

CRTA kontinuirano istražuje pritiske na zaposlene, ucene, trgovinu uticajem i druge vidove korišćenja javnih institucija i javnih resursa za prikupljanje glasova na izborima. Kroz istraživanje na uzorku zaposlenih i kroz direktne intervjue sa više od 60 ljudi koji su bili izloženi nekoj vrsti pritiska ili tome svedočili, zaključak je da je ovakvo ponašanje veoma rasprostranjeno u Srbiji. Vladajuće stranke koriste klijentelističku mrežu koju su uspostavile kroz partijsko zapošljavanje da bi sebi obezbedile glasove na izborima. Zaposleni u državnoj i lokalnoj administraciji, javnim preduzećima i drugim firmama pod kontrolom države ucenjuju se radnim mestom, nude im se povlastice ili im se preti kaznama kako bi glasali za stranke na vlasti. Od ukupno više od 1800 predizbornih aktivnosti političkih aktera koje je CRTA zabeležila, gotovo 10 odsto je bila ili direktna kupovina glasova ili neka aktivnost povezana sa ovom zloupotrebom. Akter su bili stranke vladajuće koalicije, a najčešće ponašanje je bilo poklanjanje biračima različitih dobara i usluga, od namirnica i sredstava za higijenu, do frižidera i televizora. Najizloženiji pritiscima su pripadnici ugroženih grupa, posebno korisnici socijalne pomoći i stanovnici romskih neformalnih naselja. Po svedočenju ljudi iz ovih naselja, Srpska napredna stranka ima koordinate za naselja koji dele namirnice, kupuju glasove (uglavnom za 2,000 dinara), uzimaju unapred lične karte Romima i vraćaju ih nakon izbora i slično. CRTA je uočila i učestvovanje Centara za socijalni rad u aktivnostima vladajuće stranke. Na primer, u Požarevcu Centar za socijalni rad i SNS zajedno organizuju tribine za socijalno ugrožene gde im se obećavaju različite usluge ukoliko glasaju za vladajuću partiju. U pojedinim Centrima za socijalni rad Romi se obaveštavaju da moraju da glasaju za vladajuću stranku ukoliko žele da nastave sa primanjem socijalne pomoći nakon izbora. U Vlasotincu je direktor Centra obilazio korisnike na terenu zajedno sa aktivistima SNS-a nudeći im usluge ako glasaju za ovu stranku. Portal Nova otkrio je da je direktor beogradskog javnog preduzeća Javne pijace angažovao veći broj radnika u kampanji za vladajuću stranku i da im je stoga opravdano izostajanje s posla. Radnici predškolske ustanove u Vršcu naterani su da kolektivno prisustvuju skupu predsedničkog kandidata Aleksandra Vučića 22. marta. Radnici bolnice u Kraljevu pismeno su pozvani da dođu na Vučićev skup u tom gradu 24. marta, a na dopisu je napisano da skup nema stranački karakter, iako je Vučić predsednički kandidat vladajuće koalicije. U isto vreme, radnici

koji odbiju da idu na stranačke skupove suočeni su sa različitim vrstama sankcija. Pravna savetnica u Gerontološkom centru Subotica svedočila je o mobingu kojem je izložena nakon što je odbila da učestvuje u aktivnostima SNS-a.

MEDIJSKA ZASTUPLJENOST POLITIČKIH OPCIJA

U periodu pre formalnog raspisivanja izbora za narodne poslanike 15. februara 2022. godine, vladajuće stranke imale su ogromnu prednost u predstavljanju na televizijama sa nacionalnom frekvencijom i to kroz sve informativne emisije. Oko 85 odsto vremena na ovim televizijama bilo je posvećeno predstavnicima vlasti, dok je opozicija imala 15 odsto. Kada se pogleda tonalitet izveštavanja, razlika je još drastičnija. Dok je opozicija predstavljena negativno u trećini svih priloga o njoj, vlast gotovo da nema negativnih priloga o sebi. Ova razlika se smanjila tokom predizborne kampanje zbog uvođenja specijalnih programa o izborima, gde su predstavnici opozicije dobili priliku da gostuju. Ipak, u redovnom informativnom programu nije došlo do izmene, pa je zastupljenost opozicije i dalje bila oko 15 procenata. Daljom analizom, predstavnici civilnog društva uočili su da je i ovaj, mali deo vremena posvećen opoziciji, uglavnom rezervisan za ekstremno desne stranke koje uočljivo izbegavaju kritiku vlasti i čiji opozicioni status je vrlo nejasan (štaviše, u mnogim lokalnim samoupravama su u koaliciji sa SNS-om). I tonalitet izveštavanja je za ove stranke uglavnom neutralan ili pozitivan dok se negativno izveštavalo o predstavnicima nesumnjivo opozicionih opcija – Ujedinjeni za Srbiju i Moramo. Vrlo slični procenti uočeni su i kod predstavljanja predsedničkih kandidata na televizijama sa nacionalnom frekvencijom. Aleksandar Vučić zauzima 85 odsto vremena i nema negativnih izveštaja o njemu. Sa druge strane, glavni oponent, Zdravko Ponoš imao je 4 odsto vremena, od čega su 72 odsto bili negativni prilozima. Poseban oblik zloupotrebe javnih resursa i funkcija predstavlja funkcionerska kampanja. Državni funkcioneri imali su 76 odsto više aktivnosti u prvih mesec dana kampanje nego u istom periodu pre godinu dana. Najčešći događaji u predizornoj kampanji bili su otvaranja različitih objekata, početak radova, potpisivanje ugovora ili memoranduma, posete školama, bolnicama, sudovima i slično. I gotovo svi dnevni listovi u Srbiji (osim listova Danas i Nova) vode otvorenu kampanju za Aleksandra Vučića i vladajuću stranku, dok većina njih vodi i žestoke difamatorske kampanje protiv predstavnika opozicije.

FINANSIRANJE KAMPANJE

Organizacija Transparentnost Srbija posmatrala je transparentnost troškova kampanje, koristeći metodologiju TraFiKa, koja obuhvata i zakonski obaveznu, ali i dobrovoljnu transparentnost izbornih učesnika. Sve izborne liste i kandidati imali su ocene između 1 i 2,3 na skali od 1 do 5, što praktično znači da građani nemaju gotovo nikakve podatke o finansiranju kampanja. Pri tome je i ovaj mali broj pozitivnih ocena uglavnom vezan za nefinansijske delove transparentnog poslovanja, poput objavljivanja podataka o profilima na društvenim mrežama koji se koriste za kampanju. Po oceni Transparentnosti, zakonska regulativa u Srbiji još uvek ne omogućava transparentnost trošenja novca u izbornim kampanjama, a gotovo svi predlozi ove organizacije i drugih OCD su odbijeni u fazi najnovijih izmena zakona. U samoj kampanji vidljiva je ogromna razlika u uloženim sredstvima između vladajuće, Srpske napredne stranke i opozicionih partija. SNS ubedljivo prednjači u uloženom novcu u svim vrstama medija, dok je opozicija uglavnom na društvenim mrežama. U prve tri nedelje kampanje, po rezultatima istraživanja Transparentnost Srbija, samo SNS je imala predizborne spotove na televizijama. Primetan je generalni trend većeg ulaganja u reklamiranje na društvenim mrežama, što je slabije zakonski regulisano i što otvara prostor za različite vrste finansijskih zloupotreba u kampanji.

RAD INSTITUCIJA U KAMPANJI

Predstavnici više od 30 organizacija civilnog društva, zajedno sa više od 40 profesora univerziteta poslali su otvoreno pismo predsednici Evropske komisije Ursuli von der Lejen u kojem je upozoravaju na manipulacije i moguću izbornu krađu u Srbiji. Između ostalog, oni navode primere pritiska na radnike javnih preduzeća, zatim plaćanje za glas, lažno prijavljivanje ljudi iz Bosne i Hercegovine i slično. Potpisnici su pozvali Evropsku komisiju da proširi posmatračku misiju na izborima u Srbiji. Predsednik RIK oštro je odgovorio na ovo pismo saopštavajući da je u pitanju pokušaj da se “unapred opravdaju loši rezultati opozicije” i vlast neosnovano optuži za nameštanje izbora. Time je predsednik tela za organizovanje izbora nesumnjivo zauzeo stranu i još jednom pokazao da RIK nije nezavistan ni nepristrasan. I druge institucije koje imaju ulogu u organizovanju ili posmatranju izbora takođe su pod apsolutnom kontrolom SNS-a. Organizacije civilnog društva podnele su u periodu pre kampanje i u toku kampanje brojne predstavke i žalbe Savetu REM-a, RIK-u i Agenciji za sprečavanje korupcije. Na većinu prijava nije uopšte odgovoreno, a i kada je stigao odgovor, po pravilu su odbijane prijave OCD-a. Na primer, Agencija za sprečavanje korupcije, postupajući po prijavi CRTA-e, odlučila je da Aleksandar Vučić nije povredio zakon kada je obećao novčanu pomoć mladima iz budžeta ukoliko SNS pobeđi na izborima. Slično je odlučeno i po drugim prijavama za učešće u funkcionerskoj kampanji, na primer protiv ministarke Zorane Mihailović ili nosioca liste SNS na beogradskim izborima, Aleksandra Šapića. Savet REM nastavio je sa pristrasnim i neprofesionalnim ponašanjem koje je konstanta rada ove institucije već nekoliko godina. Zvanični monitoring medijskog prisustva ove institucije je potpuno neupotrebljiv, jer je nejasan i daje rezultate koji se ne poklapaju sa nezavisnim monitoringom civilnog društva. S obzirom na činjenicu da su članovi Saveta REM vrlo bliski vladajućoj stranci, koja ih je i izabrala, kao i da rezultati njihovog monitoringa upadljivo umanjuju prisustvo vladajuće stranke u medijima, ostaje zaključak da je u pitanju još jedna zloupotreba formalno nezavisnih institucija od strane vlasti u Srbiji. Ovo potvrđuju i javni nastupi članova Saveta REM, kao i zvanična oglašavanja ovog tela čija jedina tema je odbrana Aleksandra Vučića od onoga što oni smatraju neravnopravnim predstavljanjem na kablovskim kanalima N1 i Nova S. Ministar unutrašnjih poslova Aleksandar Vulin, izneo je tvrdnju da opozicione grupe uz podršku stranih službi

spremaju nemire za dan izbora, upade na biračka mesta, nasilje i slično. Ovakve tvrdnje ministar nije potkrepio nijednim dokazom, niti je tužilaštvo otvorilo bilo kakvu istragu, ali su se iste optužbe našle na naslovnim stranama gotovo svih dnevnih novina u Srbiji i u udarnim emisijama na televizijama sa nacionalnom frekvencijom. Time su državne institucije, uz pomoć medija, sprovele organizovanu kampanju protiv opozicije, zasnovanu na potpunim izmišljotinama.

IZBORNA KAMPANJA I LJUDSKA PRAVA - SLOBODE IZRAŽAVANJA, UDRUŽIVANJA I OKUPLJANJA

Organizacije civilnog društva okupljene oko platforme Tri slobode su od dana formalnog raspisivanja izbora, zaključno sa 31. martom i početkom izborne tišine, pratile i obaveštavale javnost o svim slučajevima kršenja osnovnih ljudskih prava, kako bi se stekla što realnija slika o toku izbornog procesa i poštovanja vladavine prava u predizbornom periodu. Pored neregularnosti u samom izbornom procesu i pritisaka na birače, beleženo je i izveštavano o svim kršenjima tri osnovne slobode neophodne za funkcionisanje građanskog društva – slobode izražavanja, slobode udruživanja, i slobode okupljanja. Zaključno sa 31. martom 2022. godine, evidentirano je 84 pojedinačnih slučajeva kršenja sloboda izražavanja, okupljanja i udruživanja od početka izborne kampanje 15. februara 2022. godine. Konstatovano je drastično uvećanje u broju kršenja u odnosu na posmatrani period od početka 2022. godine (od 1. januara do 14. februara je evidentirano 12 slučajeva) i u odnosu na posmatranu 2021. godinu kada su zabeležena 162 slučaja kršenja.

Pored napada i pritisaka na opozicione aktiviste, koji su prethodno pomenuti, naročito brojni su bili napadi i pritisci na novinare. Monitoring Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS) je u toku februara i marta zabeležio osam pojedinačnih slučajeva napada i pritisaka koji se tiču predizborne kampanje. Neposredno pred formalno raspisivanje izbora, u više prorežimskim tabloidima je bila prisutna koordinisana kampanja u kojoj je list Danas optužen da predvodi operaciju „Omča 2“ kojom „skidaju Vučićevu glavu“ jer time „žele da ruše državu“, i zato „spinovima i lažima u medijima pokušavaju da slome Srbiju“. Nakon raspisivanja izbora, nastavilo se targetiranje nezavisnih medija od strane visokih državnih funkcionera, i njihovo nepotkrepljeno povezivanje sa političkim oponentima vladajuće partije. Premijerka Srbije Ana Brnabić je na svom Tviter profilu list Danas tako prokomentarisala rečima „Dosledni kao Đilas, kredibilni kao Marinika“, dok je predsednik Srbije Aleksandar Vučić odbio poziv televizije N1 na TV duel sa predsedničkim kandidatom liste „Ujedinjeni za pobedu Srbije“, navodeći da „kada bih mogao sebi da oprostim i da izneverim svoju decu zbog svega onoga što ste njima činili i što ste njima radili u prethodnom periodu onda bih možda došao“. Slične navode je ponovio

gostujući na kablovskoj televiziji Euronews, u emisiji koja se paralelno emitovala na televiziji sa nacionalnom frekvencijom B92. U razgovoru na temu odnosa srpskih medija prema ratu u Ukrajini, predsednik je u emisiji “Ćirilica” na televiziji Hepi opet kvalifikovao ovaj medij, kao i televiziju Nova S, navodeći da neće ni komentarisati “one kojima su svi zlo, jer oni mrze ceo svet – Nova S, N1...”.

Pored državnih i funkcionera vladajuće stranke, napadi na medije su zabeleženi i od strane drugih činilaca na političkoj sceni. Tako je, predstavljajući svoju kandidaturu, kandidat za predsednika Srbije Miša Vacić, izjavio da će se kao predsednik zemlje zalagati za zabranu rada svih stranih medija koji imaju informativni program. On je naveo "U doba hibridnih ratova mediji su jako efikasno oružje protiv suverenih zemalja. Kada budem predsednik Srbije zabraniću rad stranih informativnih medija u našoj zemlji. Srbija nema informativne medije u Americi i Nemačkoj, nema potrebe da oni imaju informativne medijske kuće u našoj otadžbini.”

IZBORNA KAMPANJA I LJUDSKA PRAVA - STANJE LJUDSKIH PRAVA U SRBIJI I ODNOS POLITIČKIH ČINILACA PREMA LJUDSKIM PRAVIMA

Akademija ženskog liderstva je pratila rodno zasnovano nasilje nad ženama u predizbornim, izbornim i postizbornim procesima za parlamentarne, predsedničke i lokalne izbore u okviru inicijative „Izbori bez nasilja“. Kako navode, tokom prve tri nedelje praćenja izborne kampanje (od 7. do 27. marta), je uočena velika zastupljenost nasilja nad ženama. Zabeležen je porast nasilja u porodičnom i partnerskom kontekstu kao i porast tenzija i nasilja u samoj kampanji, naročito od kada je ona ušla u završnicu. Takođe, beleži se i veća učestalost i brutalnost nasilja na društvenim mrežama. U pogledu kršenja izbornih procedura, potrebno je skrenuti pažnju na to da žene u Srbiji čine većinu zaposlenih javnom sektoru (obrazovanju, zdravstvu, socijalnoj zaštiti, javnoj administraciji i dr.) ali i među primaocima socijalnih davanja, te da su one u kampanji više od muškaraca izložene nezakonitim pritiscima i učenama da osiguraju ili pruže podršku strankama na vlasti. Dalje, njihove analize su pokazale da, iako je broj žena na izbornim listama i broj onih koje su se kandidovale na predsedničkim izborima veći nego ikada do sada, ne postoji odgovarajući reciprocitet u njihovoj medijskoj zastupljenosti niti, u najvećem broju slučajeva, odgovarajuća vidljivost u kampanjama političkih stranaka i koalicija. Takođe, u oviru predizbornih programa najgledanijih televizija uočena je pojava da autori/ke, voditelji/ke emisija u komunikaciji sa kandidatima/kinjama ispoljavaju verbalnu agresiju i odsustvo profesionalne neutralnosti, postavljajući se u ulogu političkih oponenta svojih sagovornika.

Inicijativa mladih za ljudska prava je objavila izveštaj “Odnos prema ratnim zločinima u izornoj kampanji” koji tematizuje i dokumentuje uzajamnu podršku ratnih zločinaca i izbornih lista, odnosno predsedničkih kandidata, kao i izjave predstavnika izbornih lista o ratnim zločinima i ratovima devedesetih, u periodu od 23. januara do 23. marta 2022. godine. Posebni segmenti izveštaja su analiza zakonodavnog okvira za učešće ratnih zločinaca na izborima. Prema njihovim nalazima, šest osuđenih ratnih zločinaca (Vojislav Šešelj, Vladimir Lazarević, Veselin Šljivančanin, Nikola Šainović, Dragan Vasiljković, Vinko Pandurević) podržalo je liste i kandidate vladajuće koalicije SNS-SPS. Takođe, četiri kandidata na parlamentarnim izborima (Ljiljana Mihailović, Božidar Delić, Vjerica Radeta, Petar Jojić) su lica koja su povezana sa

ratnim događajima i ratnim zločinima. Pored prisustva ratnih zločinaca na izbornim listama i njihove podrške kandidatima vladajuće stranke, ovaj izveštaj dalje ukazuje na to da je predizborna kampanja “okidač za nastavak promocije ratnih zločinaca u Srbiji”, i da ovakav odnos prema ratovima devedesetih nije isključivo ograničen na kandidate vladajuće koalicije. Predsednički kandidat Zdravko Ponoš je tako u medijskim pojavljivanjima izjavio da je Ratko Mladić “tragična ličnost” koja je “uprkos zločinima učinila neke briljantne stvari”. Za druge predsedničke kandidate poput Boška Obradovića i Mišu Vacića, Ratko Mladić je heroj srpskog naroda. Sa druge strane, predstavnica izborne liste “Moramo”, Biljana Đorđević je izjavila da je ova lista protiv onih “patriota” koji brane mural Ratku Mladiću. Predstavnici Građanskog demokratskog foruma (GDF) počeli su izbornu kampanju na beogradskim izborima ispred murala Ratku Mladiću i tom prilikom su pozvali buduću vlast Beograda da ukloni ovaj mural. Analiza Inicijative mladih za ljudska prava je takođe pokazala da je poricanje genocida u Srebrenici, odnosno poricanje tumačenja i implikacija genocida većinski stav izbornih lista i kandidata na predstojećim izborima. Izuzetak je predstavnik liste “MORAMO”, Radomir Lazović koji se u jednoj izjavi istovremeno pozvao na skupštinsku deklaraciju i presude međunarodnih sudova, navodeći da je država Srbija priznala genocid u Srebrenici, dok je “SDA Sandžaka” je jedina koja je tokom kampanje pozvala na usvajanje nove rezolucije o osudi genocida u Srebrenici.

SPISAK IZVORA

CRTA:

<https://crt.rs/zahtevamo-krivicno-gonjenje-zbog-falsifikovanja-potpisa/>

<https://crt.rs/ministarstvo-za-drzavnu-upravu-i-lokalnu-samoupravu-pod-hitno-da-razjasni-situaciju-sa-pozivima-za-glasanje/>

<https://crt.rs/pritisci-na-ranjive-grupe-i-drugi-vidovi-izborne-korupcije-intenzivirani-u-izbornoj-kampanji/>

<https://crt.rs/masovne-zloupotrebe-i-izrazita-neravnopravnost-u-kampanji-pre-kampanje/>

<https://crt.rs/najvaznije-promene-izbornih-zakona/>

<https://crt.rs/crtine-prijave/>

Transparentnost Srbija:

<https://izbori.transparentnost.org.rs/funkcionerska-kampanja-2022-presek-posle-26-dana-kampanje-2/>

<https://izbori.transparentnost.org.rs/nedovoljna-transparentnost-finansiranja-izborne-kampanje/>

<https://izbori.transparentnost.org.rs/procena-troskova-oglasavanja-prve-tri-nedelje-kampanje/>

Građanske inicijative:

<https://www.gradjanske.org/izbori-pod-lupom-26-29-mart-2022/>

<https://www.gradjanske.org/izbori-pod-lupom-24-25-mart-2022/>

<https://www.gradjanske.org/izbori-pod-lupom-22-23-mart-2022/>

<https://www.gradjanske.org/izbori-pod-lupom-17-21-mart-2022/>

<https://www.gradjanske.org/izbori-pod-lupom-15-16-mart-2022/>

<https://www.gradjanske.org/izbori-pod-lupom-11-14-mart-2022/>

Birodi:

<https://www.danas.rs/vesti/politika/izbori22/birodi-najvise-prostora-izborima-dao-list-danas-vucic-dominantan-u-svim-medijima/>

<https://www.birodi.rs/savet-rem-a-odlucio-da-olivera-zekic-iznoseci-spekulacije-o-finansiranju-protesta-u-srbiji-nije-preksila-kodeks-clanova-saveta-rem-a/>

Inicijativa mladih za ljudska prava:

<https://www.yihr.rs/wp-content/uploads/2022/03/Klju%C4%8Dni-nalazi-izve%C5%A1taja-1.pdf>

Nezavisno udruženje novinara Srbije:

<https://www.bazenuns.rs/srpski/napadi-na-novinare>

Akademija ženskog liderstva:

<https://liderke.org/kampanja-bez-nasilja/>

Institucije:

<https://www.rik.parlament.gov.rs/vest/254520/dimitrijevic-demantuje-kao-zlonamerne-i-tendenciozne-tvrdnje-o-navodnoj-unapred-isplaniranoj-prevari-biraca.php>

<http://www.rem.rs/sr/arhiva/vesti/2022/03/saopstenje-saveta-rem-a-povodom-netacnih-i-tendencioznih-naslova-u-delu-medija-povodom-izvestaja-rem-a-o-izbornoj-kampanji#gsc.tab=0>

<https://www.acas.rs/odluka-agencije-po-prijavama/?pismo=lat>